

DOI: 10.31866/2410-1311.35.2019.188822
УДК 008:130.2(049.32)

ЛЮДИНА У ДЗЕРКАЛІ НАУКИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Горбань Юрій Іванович

Кандидат культурології, доцент,
ORCID: 0000-0001-5837-4409, e-mail: y.i.gorban@gmail.com,
Київський національний університет культури і мистецтва,
вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133

Рецензія на колективну монографію: «Культуротворчі виміри людини в сучасному універсумі» за редакцією доктора філософських наук, професора Бровка М. М. Київ : Ліра-К, 2019. 380 с.

У період глобальних суспільних змін і радикальних трансформацій, що охопили різні пласти людського буття, проблема розуміння феномену людини набуває особливого інтересу та соціальної значущості.

Сучасна наука визнає особливу складність вивчення людини та її діяльності, оскільки, маючи розум та волю, вона є одночасно об'єктом та суб'єктом процесу пізнання. Людина пізнає світ і себе, творить культуру та власну історію. Сутність людини, її походження та призначення, місце у світі були й залишаються ключовими проблемами філософії, релігії, науки і мистецтва. Дослідження філософів, психологів, істориків, соціологів, юристів, економістів відкривають нові сторони людської природи. Основою досліджень стають різноманітні підходи й теорії, що існують у спільному просторі. Сьогодні немає сумнівів у тому, що лише комплексне вивчення феномену людини дозволить зрозуміти, як твориться історія, що керує народами й кожним окремим індивідом у різні періоди існування. В цьому контексті варто зазначити актуальність монографії, її наукову значущість і практичну направленість на розв'язання важливих питань, що пов'язані з поняттям «феномен людини». Загальне розв'язання вказаної проблеми, втіленої в системах високого ступеня складності, вірогідно, є справою майбутнього. Проте для просування шляхом комплексного вивчення феномену людини можливе і необхідне висування приватних рішень. Відповідно до таких обмежувальних підходів у даному дослідженні здійснено особистісний варіант комплексного вивчення людини.

Вихід масштабної, майже 400-сторінкової монографії «Культуротворчі виміри людини в сучасному універсумі», присвяченої дослідженню феномену людини в сучасному універсумі, охоплює практично всі аспекти – від осмислення форм і способів її утвердження в сучасному глобалізованому світі до культурно-мистецьких та етичних форм її вияву в реаліях буття сучасного універсуму.

Монографія складається із передмови та вісімнадцяти розділів. Наприкінці кожного розділу подається література, що значно допомагає в самостійній роботі та додатковому вивченні теми. Використана література – це вивірений перелік англомовних джерел із дослідженнями про багатовимірність людини, фундаментальні проблеми буття людини в глобалізованому світі. Вказані також роботи вітчизняних авторів і перекладені українською мовою класичні праці закордонних науковців. Навіть ознайомлення зі списком літератури може бути корисним, адже орієнтує читача в широкому спектрі робіт, присвячених питанням соціалізації та становлення особистості.

Слід зазначити, що кожен окремих розділ монографії – це результат наукової роботи окремого автора. Це І. В. Вернудіна (Людина в глобалізованому світі), В. П. Драпогуз (Людина у науковій гуманітарній картині світу), Т. К. Гуменюк (Нова чуттєвість «commencement de siècle» як феномен культури: світоглядні настанови й художньо-естетичні виміри), Л. П. Саракун (Космополітизм як альтернативний світогляд майбутнього планетарного суспільства), В. А. Федь (Взаємодія етнічного і національного у світоглядних традиціях), Н. Б. Бабенко (Сучасні процеси соціалізації та становлення особистості в українському суспільстві), Р. Сапенюк (Феномен транскультурності у вимірах сучасних процесів глобалізації), Л. Д. Бабушка (Homo Festivus: репрезентант сучасної фестивальної культури), М. М. Ткач (Віра та система вірувань як духовне опертя і як основа формування поведінки людини), Т. І. Андрущенко (Аксіологічні виміри формотворення в сучасному мистецькому просторі), М. М. Бровко (Активність мистецтва в контексті антропологічної рефлексії сучасної культури), І. В. Петрова (Культурні практики українців у контексті «радянської» моделі дозвілля), О. М. Гончарова (Поліфункціональність дозвілля античності в культурологічному вимірі), С. Д. Безклубенко (Слово як носій інформації, або Українські таємниці «Єврондії»), А. Г. Некита (Голлівудський ритуал жертвоприношення як сценарій «полювання» на справжню людину), С. А. Маленко (Саспенс-міфологія гонитви в американському фільмі жахів), Ю. Г. Легенький (Ідея Gesamtkunstwerk Ріхарда Вагнера як християнський символ), Н. М. Цимбалюк (Людина у вимірах щастя).

Досить цікавим і новітнім у монографії є розуміння того, що нова історична реальність суспільства всесвітнього ризику полягає в тому, що жодна нація не здатна впоратися зі своїми проблемами самотужки. Л. П. Саракун переконливо обґрунтовує думку про те, що космополітизм не закликає до того, щоб жертвувати своїми власними інтересами або віддавати перевагу виключно високим ідеям та ідеалам. Навпаки, космополітична Realpolitik визнає, що політичні ідеї здебільшого засновані на інтересах. Але наполягає на тому, щоб переслідування власних інтересів відповідало інтересам спільноти.

Також у монографії підкреслюється, що епіцентром культури, її вищою духовною цінністю є людина, яка набуває своєї духовної сутності, стає частиною людства, заволодіваючи культурою і розвиваючи її. Н. Б. Бабенко звертає нашу увагу на основний інститут первинної соціалізації особистості – сім'ю. Адже, включаючись у ціннісно-нормативну систему суспільства, сім'я виступає як своєрідний ціннісно-нормативний комплекс, а функція соціалізації є однією з най-

більш важливих в інституті сім'ї, яка полягає у навчанні і догляді за дітьми, їх соціальному захисті.

Поділяю думку М. М. Ткача про те, що людина як сутність духовна, щоб жити й мати певне спрямування течії життя, потребує в собі духовного опертя, а також перебуває в єдиному ланцюговому взаємозв'язку, в єдиному інформаційному потоці. Науковець визначає віру як психічну особливість людини, яка служить їй опертям у всіх її діях і вчинках, у розв'язанні будь-яких проблем життя, а наявність віри дозволяє людині пройти найскладніші випробування.

Не оминули автори і тему активності мистецтва як своєрідного, універсального, багатоякісного феномену соціального буття людини. На думку М. М. Бровка, мультидискурсивність самого поняття «активність мистецтва» в контексті його семантико-синтетичного зрізу детермінована в наш час характерними особливостями розвитку сучасного мистецтва та його вияву на двох рівнях – як елітарного, так і популярного. Автори переконані, що на зміну культурно-синтетичним формам активності повинні прийти дифузні форми активності мистецтва, котрі більше будуть орієнтуватись на діалог різних художніх напрямків, їх взаємозбагачення і взаємодоповнення, а контрпозиція «свій-чужий» набуватиме більш толерантних взаємозв'язків.

Автор тринадцятого розділу О. М. Гончарова ставить собі за мету виявити ґенезу та еволюцію форм дозвілля Античності, дослідити його функції, встановити, як саме воно поставало в контексті видовищної культури Давніх Греції і Риму. Науковець визначає та характеризує такі форми дозвілля, як ігри (Олімпійські ігри, Агоналії, Мегалезійські ігри, Римські ігри та ін.), свята, публічні лазні, вілли, колекціонування, театри, циркові ігри, гонки на колісницях, гладіаторські ігри тощо. Підсумовуючи, автор зазначає, що рецепція поліфункціональності дозвілля Античності, його переосмислення в культурологічному вимірі дозволили виявити істотний вплив цінностей античного дозвілля на формування соціально-культурної сфери і змісту культурно-дозвіллевої діяльності наступних епох. Погоджуюсь з О. М. Гончаровою в тому, що дослідження поліфункціональності античного дозвілля відкривають нові перспективи вивчення культурного досвіду епохи Античності в історичній ретроспективі, для збагачення змісту і форм сучасного дозвілля, оптимізації сучасних методик організації культурно-дозвіллевої діяльності.

Розділ, який присвячений людині у вимірах щастя, розкриває історію пошуків щастя у соціологічних вимірах. Н. М. Цимбалюк зауважує, що зафіксовано вплив на задоволення життям низки соціально-психологічних чинників – особливостей темпераменту, рівня розвитку емоційної сфери, евристичності розуму, комунікабельності, допитливості, цікавості. Тому окремі почуття та емоції, що є складниками щастя (любов, зацікавленість, втомленість, стурбованість тощо), не проявляють прямої залежності від доходу людини. Важливим є обґрунтований висновок про те, що українська модель щастя базується на родинно-центричних засадах, згідно з якими турбота про добробут і щастя власної родини стає головною метою життя. Отже, особисте щастя, забезпечення щасливого життя членам сім'ї важливіші за громадські обов'язки.

Монографія «Культуротворчі виміри людини в сучасному універсумі», безумовно, грандіозна праця, що є результатом колективних багаторічних зусиль.

У ній використано багато прізвищ, які не просто згадуються в тексті, а наведені разом із тими чи іншими фактами та філософськими концепціями.

Наповненість глибоким науковим матеріалом дозволяє розглядати кожен окремих розділ як самостійний, що припускає його використання в різних курсах із філософії, історії культури.

Структура та зміст представленої роботи відповідають необхідним вимогам. Текст монографії є змістовним, оскільки автори оперують чіткими (що не означає простими) поняттями і певнено застосовують факти; написана монографія сучасною українською літературною мовою в науковому стилі.

Загалом монографія є корисною як мінімум у трьох напрямках:

- як самостійний методологічний трактат;
- як невичерпне джерело відомостей із багатьох аспектів культуротворчого виміру людини в сучасному універсумі;
- як предмет дискусій та обговорень.

Очевидно, що монографія – дуже своєчасна наукова робота, яка спирається на глибокі теоретичні аспекти, конкретно-соціологічний аналіз та узагальнення вітчизняних і закордонних досліджень всіх новацій у людському пошуку своїх глибинних коренів, особливостей нинішнього буття людини і перспектив розвитку в майбутньому. Рецензована монографія – результат тривалих та значних роздумів. Наведені в ній положення є чіткими й раціональними, при цьому детально висвітлена загальна картина, з якої виходить, що людиновимірність всіх процесів, пов'язаних із людиною, має чітке філософсько-світоглядне забарвлення.

Вважаю, що монографія «Культуротворчі виміри людини в сучасному універсумі» аргументовано обґрунтовує культуротворчий вимір буття людини в універсумі та відповідно розв'язує поставлену наукову проблему її перебування у глобалізованому світі. Наукова праця має неабияке теоретичне значення та практичну цінність і може бути рекомендована як науковцям, здобувачам вищої освіти, так і викладачам соціально-гуманітарних дисциплін, науковим працівникам, студентам. Матеріали монографії можуть бути використані в навчальному процесі при викладанні таких дисциплін, як історія філософії, історія культури, а також для подальших досліджень у галузі культуротворчого буття людини.